

TRANSFORMACIJA TRADICIONALNE TEHNIKE
PRI PROJEKTOVANJU SAVREMENIH FORMI

Beograd,

jul, 2015.

Sadržaj:

1. Uvod
2. Odnos prostornih i vremenskih odrednica
3. Struktura procesa projektovanja
 - 3.0 Definisavanje problema-postojeće stanje
 - 3.1 Definisavanje ciljeva-biheviornalni pristup
4. Idejno rešenje
5. Literatura

1. Uvod

Morfološke odrednice društva su okosnice dizajna tradicije i mentaliteta ljudi posmatrano kroz vreme i prostor. Radom obuhvaćena tema predstavlja odnos autora i višeslojno iznivalisano istraživanje prostora kroz istorijsko sagledavanje savremenih tendencija. Lokacija kao reper istorijske okosnoce nacionalnog karaktera predstavlja centar istraživanja i njene uspele ili neuspele poduhvate za konceptualno iznošenje značaja koje plato treba da zaokruži svojim sadržajem. Obradivana celina sa sobom nosi obeležje srpskog naroda na nacionalnom i lokalnom nivou. Sam lokalitet, koji je tema idejnog rešenja traženog konkursom je kroz istoriju pretrpeo brojna devastiranja – u prenesenom i formalnom značenju. Podloga koju sa sobom nosi sam prostor sa pripadajućim postojećim objektima je polazište oblikovnog pristupa obrade teme. Rešenje je time raslojeno, i sadrži arhitektonsku artikulaciju:

1. prema vizuri
2. prema zakonitostima prostorno postojećih odrednica
3. prema bihevioralnom odnosu korisnika u novokreiranom prostoru

Problematika pristupa izrade idejnog rešenja Svetosavskog platoa, tražena propozicijama anketnog konkursa od strane Asocijacije srpskih arhitekata ovim radom podrazumeva eksplikatornu obradu poslednje navedenog od pristupa istražujući pretpostavku analogije iznalaženja materijalizacije prostornosti prema definisanom predumišljaju željenog osećaja posetioca kao korisnika prostora.

Teza rada se referentno odnosi na nesvesno kao princip, neinvazivnu metodu kreiranu prema bihevioralnom pristupu izradi rešenja koja pored formalnih prostornih odrednica / prostorne komunikacije između postojećih i novokreiranih objekata javne namene / koje determinišu kretanje i odmorišta treba da rezultira osećajem uzvišenosti, poštovanja i rasterećenosti.

2. Odnos prostornih i vremenskih odrednica

Područje Grada Beograda zauzima površinu od 322.268 ha (uže gradsko područje 35.996ha) i administrativno je podeljeno na 17 opština - 10 gradskih (Čukarica, Voždovac, Vračar, Novi Beograd, Palilula, Rakovica, Savski venac, Stari grad, Zemun,

Zvezdara) i 7 prigradskih (Barajevo, Grocka, Lazarevac, Obrenovac, Mladenovac, Sopot, Surčin). Najveća beogradska opština je Palilula (44.661 ha), a najmanja Vračar (292 ha).

Na najmanjoj opštini se najbolje oslikava duh grada po tipu arhitekture koju sadrži, strukturi stanovništva i jednoj od osnovnih verskih odrednica regiona - svetosavskog platoa sa svim pridruženim objektima istog ili svetovnog karaktera/ Narodna biblioteka/.

Navedeni plato je zauzeo poziciju koja suštinski predstavlja sve retrospektivne segmente koji konstituišu srpsku istoriju.

3. Struktura procesa projektovanja

Tematika koja se obrađuje projektom je izrada konkursne dokumentacije Svetosavskog platoa i Galerije pravoslavne umetnosti kao rezultat primene materijala na formu kreirane bihevioralnim pristupom iznalaženja rešenja konkursom traženih pozicija.

Očekivani cilj konkursa je glorifikacija postojećih sakralnih objekata kroz dodate objekte komercijalnog tipa i postavkom aleje velikodostojnika srpske istorije. Navedeno rešenje podrazumeva kompleksnu prostornu intervenciju koja u sebi sadrži dovoljnu kritičnu masu sadržaja koje u svakom smislu - i prostorno i smisaono nije prezentovana mestom koje bi koncepcijski trebalo da odiše uzvišenošću i poniznošću.

Strukturalni prilaz problematici izrade idejnog rešenja koncepta platoa funkcionalno, formalno i prezentaciono ovaplođenje principa bihevioralizma u

arhitekturi se kroz rad postavlja prvobitno istraživanjem odnosa formi u nesvesnom odnosu korisnika prostora.

Idejno rešenje se referentno odnosi na postojeće stanje u smislu poboljšanja postojećih pozicija i njihovo unapređeno plasiranje na projektom pretpostavnjenim unapređenih pozicija vezano za kretanje kroz sam plato i izgled novonastalih objekata.

Naime, nekontrolisani rast i zaostalost privrede imali su za posledicu i postepen gubitak vrednih zelenih prostora, počev od onih najmanjih skverova, do parkova i šuma. Grad jeste veštačka struktura, ali su elementi prirode zbog toga među najbitnijim- te se ovim rešenjem zadržavaju zelene površine uz drugačiju parcelizaciju u smislu komunikacije.

Sagledavanjem sličnih objekata, po značenju i volumenu izdvaja se dominantna vizuelnog izraza objekta podržana neometanim i jasnim prilazima. Dodatno, obrada površina je jednostavna u dva volumena: popločanje i planimetrijsko zelenilo, koje osnovnu postavku dodatno naglašavaju. Primerni objekti u svojoj okolini po značenju referentno odogovaraju hramu, po strukturi okoline imaju svoju autonomiju- što sa hramom nije slučaj i utoliko naglašava dodatnu potrebu za prostornim rešenjem koji bi trebalo da gradira svojim rešenjem samo značenje objekata.

2.Trg crkve Sv. Petra u Rimu

3.Bazilika Sacré-Cœur, Pariz.

Rasčlanjavanjem elemenata koji mogu doprineti konkretnoj prostornoj artikulaciji svih postojećih i novopridodatih objekata, površinski se izdvaja objedinjujuća obrada podloge parternog rešenja platoa. Označavanjem teksture materijala kao elementa koji ima značajnu ulogu u kreiranju, tj. dizajniranju (otvorenog javnog) prostora postavlja osnov u postavci rešenja Svetosavskog platoa.

Definisana kao pojam koji ima za cilj davanje dodatnih informacija koje postaju deo mentalne slike o datom prostoru, tekstura definiše usmerenje ka razmišljanju, kakvu je to teksturu potrebno stvoriti u prostoru koja će produbiti ideju koju arhitektonsko delo nosi i stvoriti pozitivne asocijacije na prostor?

Naglašavanjem potreba za taktilnošću podloge kao jednog od elementa usmeravanja u prostoru izdvaja se pozitivno dejstvo na dostupnost tog javnog prostora, u smislu da olakšavaju boravak osoba sa posebnim potrebama. Time je tekstura kao element dizajniranja javnog prostora značajan za podizanje kvaliteta i životnosti kao i dostupnosti prostora.

„Tekstura predstavlja površinsku strukturu predmeta, čiji kvalitet ima veoma veliku ulogu u umetnosti, dizajniranju, primenjenoj umetnosti i modeliranju“.

U kontekstu arhitekture, jedan od načina na koji tekstura može biti upotrebljena je u cilju naglašavanja pojedinih delova prostora ili objekta (naglašavanje centralnog dela trga obrađenim kamenom svetlije boje od ostatka prostora, ili isticanje pročelja objekta jarkom bojom fasade). Tekstura se doživljava kao oruđe urbanog dizajna prostora, omogućava kreiranje prostora shodno osećajima. Različite emocije (osećaje) plasira kroz odnos tekstura; glatka tekstura stvara impresiju hladnog, dok se gruba tekstura čini toplom i prirodnom, kao i prostor čiji deo postaje.

Arhitektonski rad nije doživljen kao zbir izolovanih vizuelnih slika, već je to potpuna materijalnost prostora i spiritualna prisutnost. Rad arhitekata sadrži i jeste fuzija fizičkih i mentalnih delova prostora. Stvorena od strane čoveka, arhitektura je esencijalno ekstenzija prirode, koja pruža podlogu za percepciju i horizont za shvatanje i doživljavanje sveta. Dobra arhitektura nudi oblike i površine koje se koriste sa ciljem da budu prijemčive za oko i prijatne za korišćenje. Tom analogijom se arhitektura sagledava kroz bihevioralni pristup analiziran kroz mogućnost sagledavanja prostora budućih korisnika.

3.0. Definisanje problema -postojeće stanje

Postojeći prostor oko hrama Svetog Save koji okružuju ulice Krušedolska, Nebojšina, Skerlićeva i Bore Stankovića, rešen je javnim konkursom iz 1989. godine na kome je pobedio zajednički rad arhitekata Vladimira Macure i Đorđa Bobića. Rešenje je izvedeno nakon 16 godina.

U punom obimu projektne dokumentacije rešenjem je obrađeno, definisano i izvedeno: parohijski dom, fontana, javni podzemni toalet. Planirana je patrijaršija, kao i podzemni depo za knjige Narodne biblioteke Srbije na uglu Skerlićeve i Katanićeve.

Po rečima autora rešenje je kreirano kao asocijacija na Kalemegdan – što je proizvelo izgled "zelenog trga".

Komunikacija kroz sam trg je nesmetana i jasno uređena. Unutar rešenja oformljene su putanje tako da gravitiraju ka novoformiranom trgu sa fontanom u frontalnoj zoni osnovne vizure hrama.

1.postojeće stanje, pogled ka Bulevaru oslobođenja

Oblikovno celine su kreirane u presecima postojećih putanja i time definišu trapezoidno-piramidalni dekomponovani oblik parterne fontane i podesta za skulpturu Karađorđu koji navedeni oblik podržava u osnovnoj formi i trećoj dimenziji. Ideja autora je da se sve površine pokriveno zelenilom i

popločanjem koriste nesmetano i slobodno i da su staze postavljene samo formalno kao neophodnost. Obzirom da je teren valovit i da se na svim potezima po obodima parcele platoa javljaju velike denivelacije, izvedeno rešenje podrazumeva izmenu od prethodnog time što se u prednjem polju ispred hrama i Narodne biblioteke odstranilo 2m visine zemljišta u cilju olakšavanja kretanja između navedenih putanja. Tom intervencijom je Hram dobio podest u visini od 1.2m.

Ozelenjavanje je izvedeno donošenjem sadnica drveća starosti ne manje od 15 godina. Sadnice su postavljene nasumično pored popločanih putanja i nakon prve faze rekonstrukcije utisak koje pružaju jeste uslovno slobodniji, i u smislu prirodnosti i kontrolisane neuređenosti

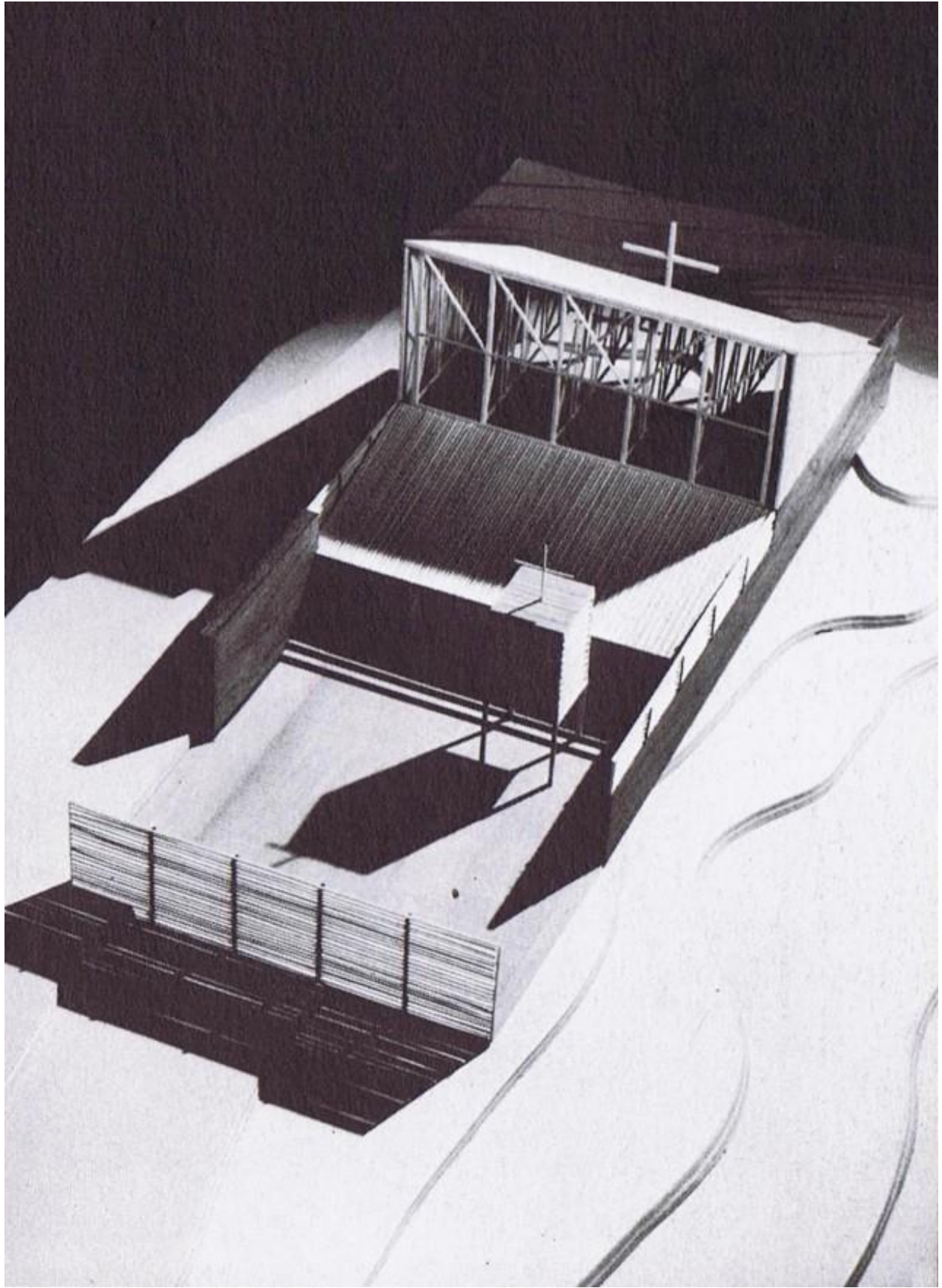
3.1. Definisane ciljeve – bihevioralni pristup

“Bihevioralni pristup ili pristup usmeren na ponašanje ima za cilj otkrivanje zakonitosti ponašanja ljudi u određenim situacijama. Biheviorizam je pravac u psihologiji koji pretpostavlja da se naučne metode mogu primjenjivati samo na ona ponašanja koja se mogu opažati i meriti. U okviru tog pristupa psiholozi analiziraju kako ljudi uče neka ponašanja i kako se to ponašanje može menjati. Tako usmereni psiholozi ne zanimaju se toliko za psihičke procese (npr. mišljenje, pamćenje, emocije), već u prvom redu pokušavaju povezati nadražaje iz okoline ili iskustvo ljudi s njihovim ponašanjem.”

Asocijacije na prostor su direktan pokazatelj kvaliteta javnog prostora, da li su pozitivne ili negativne određuje da li je prostor dovoljno životan i atraktivan ili ne. Plošnost današnjih standarda u arhitekturi je karakteristična zbog oslabljenih potreba za materijalnošću. Prirodni materijali, kamen, cigla i drvo, dopuštaju vidu da prođe ispod površine materijala. Prirodni materijali imaju mogućnost izražavanja sopstvene vremešnosti i istorije.

Simplifikovanim prikazom shvatanja lepote i karaktera vere kao konstitucije ličnosti arh. Heiki Siren na crkvi Otaniemi, Espo, Finska primenjuje navedeni osnov materijalizacije kao prikaz koncepta početne ideje. Formom se naglašava strogost i značajnost objekta u kome se vernik ili posetilac nalazi i pročišćenjem od suvišnih sadržaja utiče na osećaj religioznosti i kontemplacije.

Korišćenjem navedenih principa pri projektovanju se doprinosi iskonskom povezivanju sa prirodom čoveka i osećaja prijatnosti u smislu iskustveno poznatih elemenata. Nasuprot tome prefabrikovani materijali, staklena fasada objekata, ugljučani metali i plastične mase, imaju tendenciju da prezentuju tvrdnu podlogu gde upotrebljeni materijali ne naglašavaju godišta, ili istoričnost koji su deo prostora. Ovakvi objekti sa sobom ne nose dimenziju vremena, i mentalno ne naglašavaju proces starenja objekata.

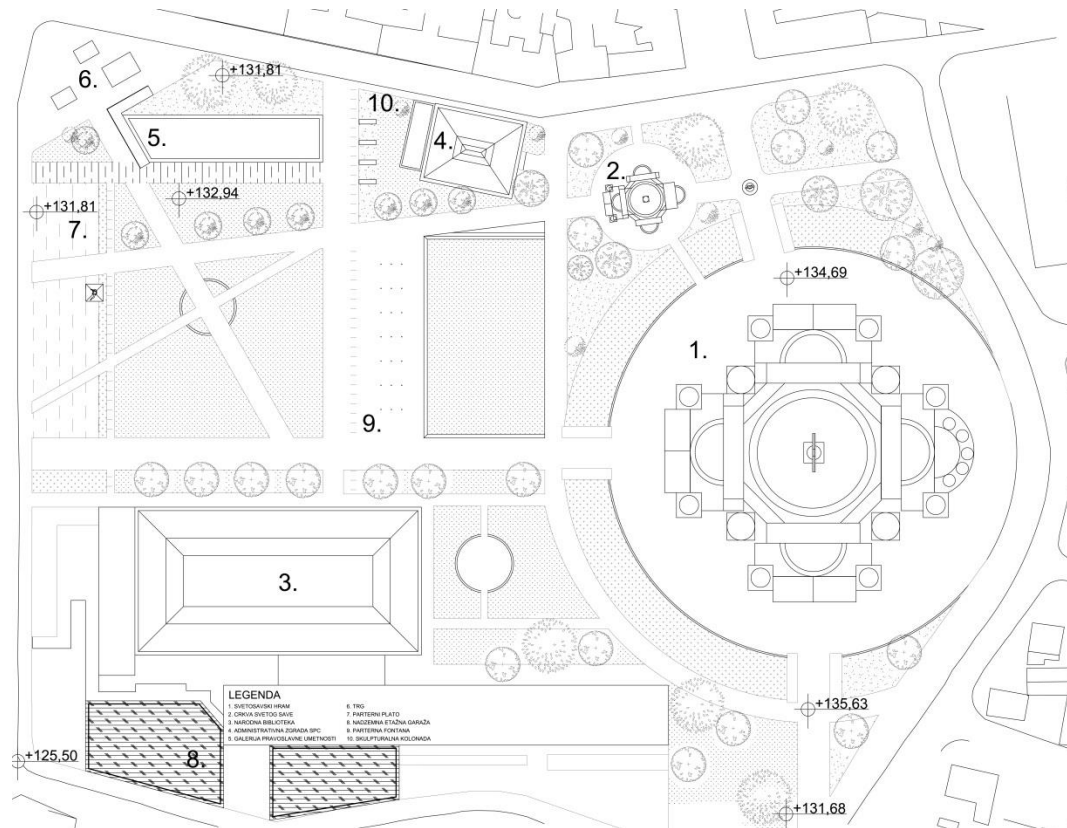
Posmatranjem oblikovno istog principa na objekat istovetnog značenja i sadržaja: Crkva svetla, Ibaraki, Osaka; arh. Tadao Ando sagledava se jasna distinkcija opšteg utiska pri upotrebi materijala na pročišćenim formama. Autor time naglašava svetlost kao pridodato osnovno značenje sakralnog objekta. Prirodu apstrahuje kroz pojavu samo jednog njenog elementa- svetlost.

Ključne reči: struktura, forma, sakralno, priroda, materijali, svetlo.

4. Idejno rešenje

Koncept uređenja prostora zadatog konkursom zasniva se na neinvazivnom usmeravanju posetilaca platoa putem pročišćenih vizura kreiranih na osnovu pozicije osnovnih osa orijentacije objekata Hrama i Crkve Svetog Save. Očekivane vizure su ostavljene primarno sa pozicija adekvatne distance sagledavanja ukupnih objekata, ulice Bulevar Oslobođenja, odnosno Nemanjine ulice, dok su sa pobočnih graničnih ulica povezani repetitivom elemenata koji definišu osnovne pozicije idejnog rešenja. Navedeni elementi su piloni kod ulaza u Hram i parterno sedenje kreirano kroz visinsko raslojavanje platoa prema funkciji i poziciji. Naime, stazama parcelisan plato kreira celine koje su većinski izdignute za visinu sednja ili na koti prolaznih komunikacionih staza. Širina staza je gradirana prema uslovnoj važnosti i potrebi širine pogleda radi sagledavanja ukupnog gabarita posmatrane građevine. Time je prilaz Hramu Svetog Save najširi /10m / dok su ostali prilazi/ ka Crkvi Svetog Save -6m, i ostale staze 1.5-3m, zavisno od predpostavljene opterećenosti.

Denivelacija terena je inicirala postavku sa pročišćenjem pročelja frontalnog prilaza iz Nemanjine ulice formirajući time zabrane u nivou trotoara. Presecanjem navedene celine komunikacionim pasarelama koje vode ka centralnom delu platoa stvaraju se celine koje mogu sadržati pored odmorišta i pratećeg svedenog urbanog mobilijara- postamente ili bareljefe velikana srpske istorije uklopljene u denivelacioni zid u liniji sa izmeštenim spomenikom Karađorđu.

Pojednostavljenije saobraćajnice na uglu ulica Nemanjine i Krušedolske, u smislu omogućavanja vozilima da nesmetano prođu zasebnom trakom dolazi do zaobljenja prostora koji je proširen u cilju dobijanja manjeg trga u funkciji proširenog ulaza ka platou. Navedeni prostor determiniše i usmerava fasada Galerije pravoslavne umetnosti koja je jedino u tom delu netransparentna.

Zgrada galerije je paviljonskog tipa. Rešenjem je predviđeno da celokupna fasada bude u staklu da bi se kroz nju video plato, što je postignuto uveličanim centralnim stubovima u centralnom delu građevine, dok su kancelarije, administrativni deo i operativni segment postavljeni u "zadebljanom" delu fasade koja je obrađena fasadnom oblogom od masiva prirodnog drveta i gledano sa prilaznog trga prosečnim oksidiranim metalom.

Objekat galerije je konceptualno postavljen u navedenoj formi i daljom razradom- koja je tema ovog rada evoluirala u, dodatnom dokumentacijom prezentovano rešenje. Usmerenje prilikom projektovanja je u cilju reprodukcije neke od karakterističnih specifikuma srpske gradnje. One su ovim radom prepoznate i primenjene kroz forme drvene konstrukcije dvovodnog krova i dalje prateće materijale koje obradom impliciraju ili jesu tradicionalni.

Preuzimanjem drvene krovne konstrukcije konceptualno je objedinjen tradicionalni prilaz dodatno i kroz ostale dominantne korišćene materijale objekta. Model krova je okrenut za 180 stepeni u odnosu na uobičajenu postavku tako da svoj širi deo koristi kao operativni kod prohodnog krova pogodnog za održavanje manifestacija javnog karaktera ili praćenja istih na glavnom platou.

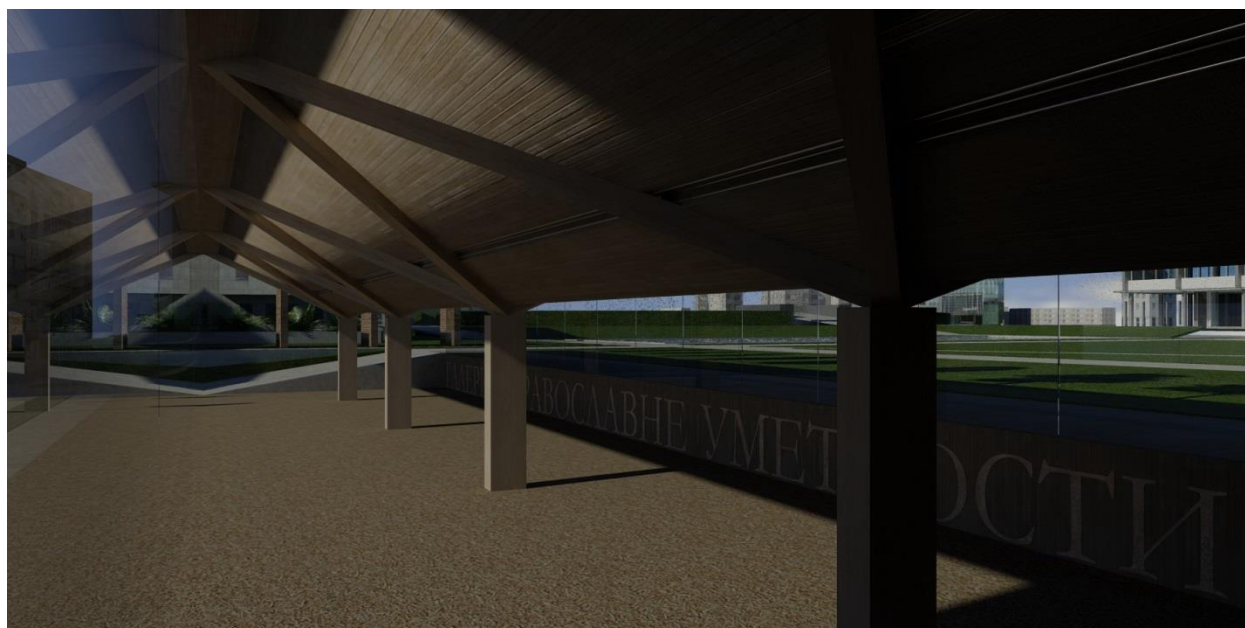
Obrada zatvorenog dela objekta je preinačena u fasadnu ciglu starog formata u cilju reminiscencije na nacionalnu graditeljsku tradiciju sakralnih objekata. Detalj koji implicira sadržaj je utisnut krst na vertikalnom slemenom delu frontalnog dela objekta gledano iz bulevara Oslobođenja.

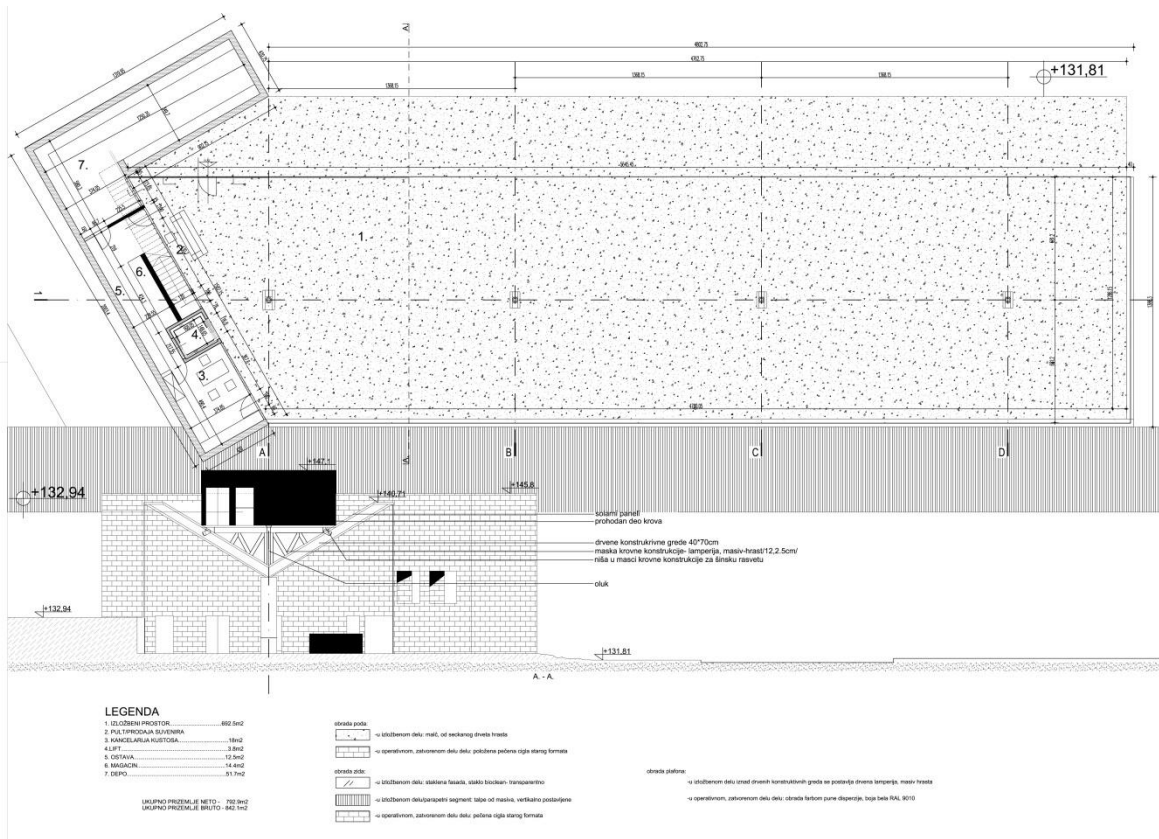
Celokupnu sliku objekta vizuelno proširuje parterna obrada /hrastov malč/ koji se proteže od bočnog dela, gledano iz Krušedolske ulice ka unutrašnjosti objekta formirajući jedinstvenu površinu koja se pozicionira i u enterijeru i eksterijeru.

Objekat sadrži:

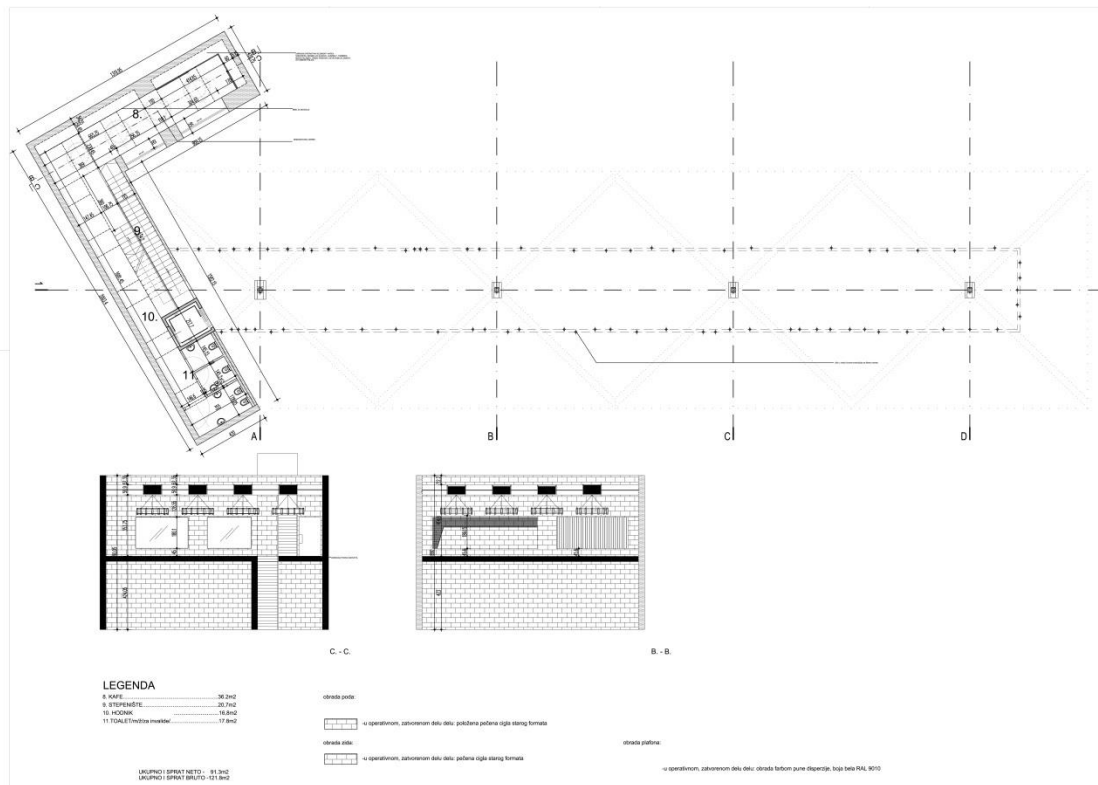
-izložbeni prostor

-operativni blok sa tehničkim prostorijama za održavanje, magacioniranje, lift kućicom, stepeništem i kancelarijom za kustosa

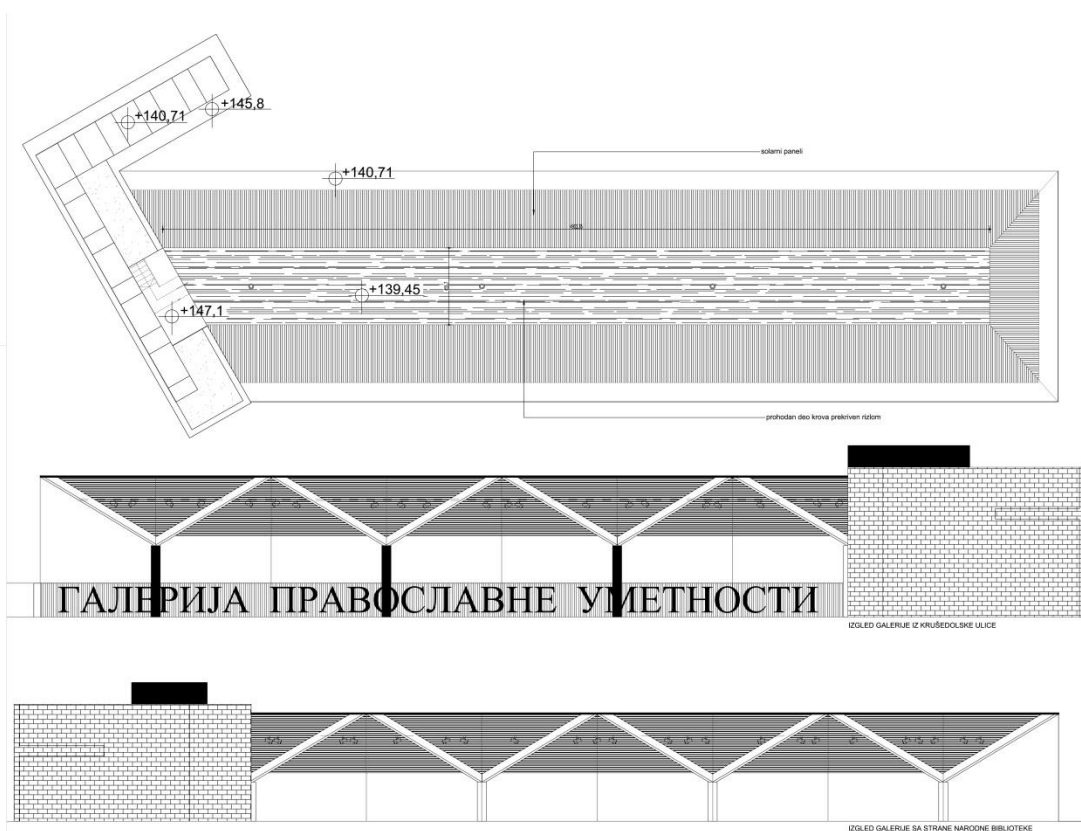

- cafee za samoposlužvanje

-prohodnu terasu kao poslednju etažu

Na suprotnoj, severnoj strani objekta ka administrativnoj zgradi SPC su postavljeni masivni drveni elementi koji na sebi imaju obostrano obradene površine sa ornamentalnom plastikom nalik onoj u enterijeru hrama i isklesanim Jevanđeljem.

Pozicija galerije prati putanju ka Crkvi Svetog Save tako što ostavlja prostor lateralno od dužinske strane objekta-obostrano formirajući time izvesnu vrstu otklona, kako vizuelnu tako i formalnu.

Ispred galerije, bočno od prilaza Hramu postavljena je parterna fontana sa izdignutim platoom na visinu sedenja. Deo koji je izdignut je orijentisan ka popoločanom delu terena-fontani, dok se u bazi, odnosno delu koji je u ravni sa ostatkom terena poklapa sa prolazom oko porte Hrama.

Porta Hrama je rešenjem zadržala postojeće stanje u smislu popločanja i pozicije. Prilazi su naglašeni pilonima visine 250cm, koji u centralnom prolaznom delu sadrže deo za paljenje sveća. Dodatno je oivičena plemenitom živom ogradom, gusto i homogeno postavljenom u celom obimu koji teren dozvoljava do pešačkog prolaza na severnoj strani Hrama gde se zadržavaju velike i zdrave sadnice sa bogatom krošnjom koja natkriva dečije igralište postavljeno između stabala.

Podloga u toj zoni je od usitnjenih drvenih piljaka koje pokrivaju sve proširene žardinjere oko velikih sadnica formirajući time dodatnu homogenost terena čija trojaka obrada / granitno popoločanje, prirodna trava i usitnjeni opiljci drveta/ po svedenim etažama ne narušava opšti željeni utisak umirenog prostora u cilju naglašavanja dominantnog vizuelnog i smisaonog uticaja Hrama nad okolinom. Javna garaža je planirana u istočnom delu platoa, ispod Narodne biblioteke i rešena je u nadzemnim etažama koje u južnom krilu predstavljaju ekstenziju postojeće terase sa istim popločanjem.

Široka vizura naglašena parternim pročeljem sa velikanima srpske istorije, primena svedenih prirodnih materijala sa proširenim mikro trgovima na navedenom idejnim rešenjem obrađivanom prostoru formiraju celinu koja povezuje naizgled vizuelno raznorodne objekte u celinu koja formom i sadržajem reflektuje duhovni smisao kojim građevine platoa odišu.

7.Literatura

1. Нојферт, Ернст, *Архитектонско пројектовање*, Грађевинска књига, 1999 год.
2. Витрувије, *Десет књига о архитектури*, велике књиге архитектуре, Грађевинска књига, 2000 год.
3. Le Korbizije, *Ка правој архитектури*, Грађевинска књига, 1999год.
4. Соња Крашић, *Геометријске површи у архитектури*, Грађевинско-архитектонски факултет, Универзитет у Нишу, 2012год.
5. Patric Nuttgens, Richard Weston, *The complete handbook of architecture*, Mitchell Beazley, 1992 год.
6. 1. Slobodan Maldini, *Leksikon arhitekture i umetničkog zanatstva*, Službeni glasnik, 2012 god.
7. 2. Velimir Љ.Đerimović, *Утопија или стварност патријаршијске порте на Враћару*, Službeni glasnik, 2006 god.
8. 3. Branko Pešić, *Spomen Hram Sv. Save na Vračaru u Beogradu 1895-1988*, Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve, 1988.
9. 4. Alihodžić, R. *Definisanje primarnih aspekata psihološkog doživljaja arhitektonskog prostora i forme*. Ulcinj: Plima, 2007.
10. 5. Pallasmaa, J. *The Eyes of the Skin: Architecture of the Senses*. Great Britain: Wiley-Academy, 2007.

Webografija

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Biheviorizam>

<http://asa.org.rs/index.php/25-2014-04-17-21-24-35>

<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=359936>